

Vigilantes and Gangsters in the Borderland of
West Kalimantan, Indonesia

by Reed L. Wadley and Michael Eilenberg

ARTICLES
Kyoto Review of Southeast Asia
developed for the web by Squeakystudios Design First production, Copyright 2006

กลุ่มพิทักษ์ความยุติธรรมด้วยการใช้ศาลเตี้ย
และกลุ่มอาชญากรรมอิทธิพลในบริเวณชายแดนฝั่งตะวันตกของ
กาลิมันตันประเทศอินโดนีเซีย

Vigilantes and Gangsters in the Borderland of West Kalimantan,

Indonesia
ผู้เขียน: ริต แอล วัตลีย์ และ ไมเคิล เอนเลนเบิร์ก

[ริต แอล วัตลีย์ เป็นอาจารย์ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมิสซูรี-โคลัมเบีย

ไมเคิล เอนเลนเบิร์ก เป็นอาจารย์ภาควิชามานุษยวิทยา และชาติพันธุ์วรรณา

มหาวิทยาลัยอาร์ฮุส ประเทศเดนมาร์ก]

ผู้แปล: ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์

หากบุคคลเห็นว่าการย้ายจากชายแดนของประเทศหนึ่งไปสู่ของอีกประเทศหนึ่ง
อย่างรวดเร็วจึงได้เป็นเรื่องหลักแหลมแยบยล
บุคคลนั้นไม่ถือว่าเป็นพลเมืองที่ดีสำหรับประเทศใดเลย¹

บริเวณชายแดนเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นมาช้านานแล้ว
ไม่ว่าจะเนื่องมาจากความไร้ประสิทธิภาพ
หรือความเพิกเฉยของรัฐในการดูแลพื้นที่บริเวณชายแดนประเทศ
หรือความพยายามชั่วคราวชั่วคราวของรัฐที่จะควบคุมกลุ่มชนตามชายแดนที่
“แข็งข้อ” (Paredes 1985; Wadley 2004) สภาพไร้ชื่อแป้ในบริเวณชายแดน
หรือที่เรียกรวมกันว่า
แดนสนธยาที่สร้างความคลุมเครือในการบังคับใช้กฎหมายของรัฐใดรัฐหนึ่งนั้น
มักเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยการกระทำที่รัฐใดรัฐหนึ่ง
หรือทั้งสองรัฐที่เกี่ยวข้องมองว่าผิดกฎหมาย ตัวอย่างเช่น การลักลอบค้าของเถื่อน
หรือการหลบหนีภาษี (Tagliacozzo 2001) นอกจากนั้นแล้ว
พื้นที่บริเวณชายแดนยังเอื้อต่อการบ่มเพาะผู้นำท้องถิ่นที่สร้างฐานอำนาจจากการ
กระทำที่ผิดกฎหมายดังกล่าว และรักษาอำนาจไว้ด้วยระบบอุปถัมภ์
และการใช้ความรุนแรง (McCoy 1999) ในสถานการณ์เช่นนี้ กลุ่มชนต่าง ๆ
ตามชายแดนมักจะได้ประโยชน์จากการเป็นอิสระในระดับหนึ่งจากการแทรกแซง
ของรัฐบาล

¹ อ้างจาก *Sarawak Gazette* (1 October 1895) in Report from Assitant
Resident Burgdorffer, 2 December 1914, Verbaal 20 Augustus 1915 No. 41,
Politieke Verslagen en Berichten uit de Buitengewesten van Nederlands-
Indië (1898-1940), Ministerie van Koloniën, Algemeen Rijksarchief,
กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ (ต่อไปนี้จะขอเรียกสั้นๆ ว่า เออาร์เอ (ARA))

ซึ่งอาจทำให้ความสัมพันธ์กับรัฐทั้งสองที่เป็นปัญหาอยู่แล้วยิ่งเลวร้ายลงไปอีก (Martinez 1994a) ในบทความนี้ เราจะวิเคราะห์สภาพไร้ชื่อแป และการมีอำนาจปกครองตนเอง ในบริเวณชายแดนฝั่งตะวันตกของกาลิมันตัน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวอูบัน (ภาพ 1) โดยจะมุ่งให้ความสนใจกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้เกี่ยวกับการพิทักษ์ความยุติธรรมด้วยการใช้ศาลเตี้ย (vigilantism) และกลุ่มอาชญากรรมอิทธิพล (gangsters)² รวมทั้งศึกษาว่าความคลุมเครือในการบังคับ กฎหมาย และสภาพการแยกออกจากกันที่เกิดขึ้นตามบริเวณชายแดนนั้น สนับสนุนและส่งเสริมขบวนการต่างๆ ดังกล่าวนี้อย่างไร³ อันที่จริงแล้ว เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการพิทักษ์ ความยุติธรรมด้วยการใช้ศาลเตี้ย แล ะ ก าร ก ่อ การร้ายของพวกกองโจรเป็นเหตุการณ์ที่พบได้ทั่วไปในประเทศอินโดนีเซีย แต่ เรา ต ้อง ก าร จะ ชี้ ให้ เห็น ว่า ส ภา พ ต ่าง ๆ ของพื้นที่ตามชายแดนทำให้เหตุการณ์เหล่านี้มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว

[ภาพ 1]

การล่าอาณานิคมของชาวอังกฤษและชาวเนเธอร์แลนด์บนเกาะบอร์เนียว ซึ่งเริ่มขึ้นในกลาง คริสตศตวรรษที่ 19 เมื่อชาติตะวันตกทั้งสองพยายามปราบปรามการค้าเพื่อล่าหิวมนุษย์ ที่ทำให้เกิดการข้ามชายแดนจากเขตหนึ่ง ไปอีกเขตหนึ่ง และกำหนดความเป็นพลเมืองที่อิงอยู่กับความเป็นอาณานิคมนั้น ส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกชาวอูบันที่อาศัยอยู่ในกาลิมันตันออกจากประชากรส่วนใหญ่

² Vigilantism หมายถึง การตั้งตนเป็นผู้ออกและบังคับใช้กฎ หรือการสนับสนุนการกระทำนี้ (อีกนัยหนึ่งก็คือ การไม่ปฏิบัติตามช่องทางทางการบังคับใช้กฎหมาย และการผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมที่ถูกต้องดังที่สังคม/รัฐได้กำหนดไว้) ส่วน Gangsterism หมายถึง การกระทำผิดกฎหมายในลักษณะที่เป็นขบวนการ

³ การวิจัยภาคสนาม และเชิงเอกสารของวัตลีย์ (ค.ศ.1998-2001)

ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสถาบันนานาชาติแห่งเอเชียศึกษา ไลเดน ประเทศเนเธอร์แลนด์ และจากศูนย์การวิจัยนานาชาติทางวนศาสตร์ ประเทศอินโดนีเซีย ส่วนการวิจัยภาคสนามของเอลเลนเบิร์ก (ค.ศ.2002-2003)

ได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลเดนมาร์ก และได้รับการสนับสนุนจาก the Program Strata-2 Ilmu-Ilmu Sosial, Departemen Pendidikan Nasional, Universitas Tanjungpura, Pontianak และการวิจัยอีกส่วนหนึ่ง (ค.ศ.2005) ได้รับทุนสนับสนุนจาก the WWF Verdensnaturfonden/Aase og Ejnar Danielsen Fond.

หญิงที่อาศัยอยู่ในซาราวักบ่อยครั้งบริเวณชายแดนของชาวอินบั้นกลายเป็นจุดศูนย์กลางของความสัมพันธ์ทางอาณานิคมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งของชนหลายกลุ่มชาวอินบั้นเองก็พยายามหาประโยชน์ให้ได้มากที่สุดจากข้อกำหนดและเงื่อนไขที่แตกต่างกันไปในแต่ละฝั่งตามที่เจ้าอาณานิคมผู้ปกครองรัฐนั้นได้วางไว้ อาทิ การใช้พื้นที่ชายแดนในการหนีภาษี หรือต่อต้านอำนาจปกครองของเจ้าอาณานิคม (Wadley 2004) การได้รับอิสรภาพของประเทศอินโดนีเซียและการก่อตั้งสหพันธรัฐมาเลเซียในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่ได้ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น หากกลับทำให้การแบ่งแยกทวีความรุนแรงมากขึ้น โดดยเฉพะอย่างยิ่งในช่วงการนำกองทหารจำนวนมากมาตั้งประจำตามเขตชายแดนระหว่างการต่อสู้ครั้งใหญ่ในต้นทศวรรษ 1960 และการรวมตัวของพวกคอมมิวนิสต์ที่เกิดตามมาในทศวรรษ 1970 เหตุการณ์ดังกล่าวมิได้แยกประชากรที่อยู่ในเขตชายแดนด้านหนึ่งออกจากอีกด้านหนึ่งในทางตรงกันข้าม การเคลื่อนย้ายข้ามเขตแดนยังคงดำเนินต่อไปอย่างมาดั่งที่เกิดขึ้นตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา การสร้างเครือข่ายถนนหนทางตามบริเวณชายแดนในช่วงทศวรรษ 1980-1990 ก็ยิ่งเอื้อต่อการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนของผู้คนและสินค้า ทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายและผิดกฎหมายเพิ่มมากขึ้น (Wadley 1998) นอกจากนี้วิกฤตเศรษฐกิจในเอเชียและความเฟื่องฟูของระบบการปกครองตนเองในท้องถิ่นหลังจากการล่มสลายของรัฐบาลซูฮาร์โตมีส่วนทำให้การย้ายข้ามพรมแดนเกิดขึ้นได้รวดเร็วยิ่งไปอีก (Fariastuti 2002; Riwanto 2002; Siburian 2002)

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอินโดนีเซียกับประเทศมาเลเซียที่ก่อตั้งขึ้นในระยะเวลาดังกล่าวทำให้ชาวอินบั้นในกาลิมันตันโน้มเอียงไปทางมาเลเซียในเชิงเศรษฐกิจ ทั้งนี้ประกอบกับความที่กาลิมันตันเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากบรรดาเมืองศูนย์กลางของอินโดนีเซีย และยิ่งกว่านั้น ชาวอินบั้นเองก็มีรากฐานทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อยู่ในซาราวัก ซึ่งอยู่ในมาเลเซีย วิกฤตเศรษฐกิจ ค.ศ.1997 ในเอเชีย

ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างมากมายในอินโดนีเซีย เช่น การถอนทหารออกจากบริเวณชายแดน ก็ยิ่งทำให้ท่าทีดังกล่าวของชาวอินโดนีเซียขึ้นฐานที่ตั้งของชาวอินโดนีเซียบริเวณชายแดน ติดกับมาเลเซีย ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความเสถียรภาพทางการเมือง และมีความมั่นคงมากกว่านั้น สื่อให้เห็นว่า รายได้ส่วนหนึ่งของชาวอินโดนีเซียจะมาจากพื้นที่บริเวณชายแดนของทั้งสองประเทศ ที่ซึ่งชาวอินโดนีเซียสามารถหางานชั่วคราวทำ และในบางครั้ง อาจจะพบถิ่นฐานใหม่ที่จะย้ายไปตั้งหลักแหล่งได้อย่างถาวร อีกประการหนึ่ง การตัดไม้ “โดยผิดกฎหมาย” ที่กำลังเกิดขึ้นอย่างมากมายในขณะนี้ ซึ่งถือเป็นผลส่วนหนึ่งจากการล่มสลายของรัฐบาลกลางของอินโดนีเซียมีบทบาทสำคัญในกลยุทธ์ทางเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชนที่หลากหลาย ประเด็นที่สำคัญมากในปรากฏการณ์การตัดไม้อย่างมหาศาลในครั้งนี้คือการเข้ามาของผู้ประกอบการค้าไม้ชาวมาเลเซีย เชื้อสายจีน⁴ ที่มีโรงเลื่อยในบริเวณนี้ ดำเนินการตัดไม้โดยใช้คนงานอินโดนีเซียชาวมาเลเซีย (Eilenberg 2005; Wadley and Eilenberg 2005)

อันที่จริง “ผิดกฎหมาย” เป็นคำที่มีปัญหาในเชิงความหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทัศนะของผู้คนที่อยู่ตามชายแดน คำนี้มีความหมายซับซ้อนที่ลึกลงไปมาอย่างง่ายดาย คำว่า “ผิดกฎหมาย” สื่อถึงการกระทำผิด หรือ แนวโน้มที่จะกระทำเช่นนั้น ความหมายนี้อาจเพียงพอในระดับรัฐ แต่ไม่ “ครอบคลุมถึงวิถีที่ผู้อาศัยอยู่ตามชายแดนภาคภูมิใจกับการฝากปากท้องและการหารายได้ไว้กับการค้าข้ามพรมแดน” (Flynn 1997:324) ยิ่งกว่านั้น แม้ว่าคนกลุ่มดังกล่าวจะตระหนักดีว่าตนได้เข้าไปพัวพันกับการกระทำที่นักการเมืองที่อยู่ห่างไกลออก ตีความว่า “ผิดกฎหมาย”

⁴ ผู้รายงานที่ไม่ทราบชื่อคนหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า ผู้ประกอบการเหล่านี้อาจไม่ใช่ชาวมาเลเซีย แต่อาจจะเป็นคนไต้หวัน ชาวเกาหลี ชาวฟิลิปปินส์ ชาวสิงคโปร์ หรือชาวอินโดนีเซีย แม้ว่าข้อสังเกตนี้อาจเป็นจริงในบางพื้นที่ในประเทศอินโดนีเซียที่มีการประกอบการในลักษณะที่คล้ายกัน (McCarthy 2000) แต่ผู้ประกอบการค้าไม้ในพื้นที่ชายแดนที่เรา กำลังศึกษาอยู่นี้ มีแต่ชาวมาเลเซียเชื้อสายจีนที่มาจากชาราวักเท่านั้น (แต่บุคคลเหล่านี้มีเส้นสายโยงใยกับผู้คนนอกท้องถิ่นนี้ด้วย)

พวกเขาอาจจะรู้สึกว่าคุณไม่ได้ทำผิดทำนองคลองธรรม และเห็นว่ากฎหมายเหล่านี้ไร้เหตุผล และปราศจากความยุติธรรม ดังนั้น สิ่งที่คุณทำตามกฎหมายที่กฎหมายรัฐบ่งชี้ไว้ จะชัดเจนและเป็นที่ยอมรับในหมู่ตัวแทนของรัฐ (แม้ว่าพวกนี้อาจจะหลบเลี่ยงกฎหมายเองก็ได้) ในขณะที่ผู้อาศัยอยู่ตามชายแดนอาจจะอนุโลมให้กับกฎหมายข้อบังคับของรัฐอยู่เป็นประจำ โดยไม่รู้สึกว่าคุณจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่บังคับใช้จากอำนาจภายนอก และชัดเจนกับผลประโยชน์ของตน⁵ เรื่องนี้เห็นได้เด่นชัดที่สุดในกรณีของการตัดไม้ตามเขตชายแดนที่มีมาตั้งแต่ ค.ศ.1998 ซึ่งรัฐมองว่าผิดกฎหมาย แต่เป็นสิ่งที่ถูกต้องสำหรับชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ได้หวนกลับมาครอบครองป่าที่เป็นของพวกเขาแต่ดั้งเดิม (ข้อสังเกตของเราต่อประเด็นนี้มีได้สั้น ๆ ว่า เรามองข้ามความผิดของการกระทำต่าง ๆ ที่เราจะนำเสนอถัดจากนี้ และการนำเสนอของเราได้สรุปรวมว่าชาวอินโดนีเซียทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำเหล่านี้)

กรณีที่ 1 : กลุ่มผู้พิทักษ์ความยุติธรรมด้วยการใช้ศาลเตี้ย

ต้นเดือนธันวาคม ค.ศ.2000 ศาลแห่งหนึ่งในปุตัสลิโบ เมืองหลวงของกาปัส ฮูล กลายเป็นฉากของการฆาตกรรม เมื่อชายประมาณ 300-400 คน พกปืนสั้นและมีดตัดไม้บุกเข้ามาแก้แค้นให้ญาติของพวกเขา⁶ ที่ถูกฆ่าเสียชีวิตเหยื่อของการฆาตกรรมครั้งนี้เป็นชาวมาเลย์ ชื่อ อูสนาดาที่กำลังถูกพิจารณาคดีในข้อหาฆ่าคนแลกเงินชาวอินโดนีเซีย ชันดัก ไนเตอ นม กราค ม ค .ศ .2000 เมื่อสื่อระดับชาติลงข่าวการฆ่าอย่างออกอากในห้องพิจารณาคดีครั้งนี้ว่า คือ การฆ่าโดยกลุ่มผู้พิทักษ์ความยุติธรรมใช้กฎหมายในศาลของอินโดนีเซียเป็นครั้งแรก ประธานาธิบดี อับดูรามัน วาฮิด ได้พบกับครอบครัวของผู้เสียชีวิต และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นสัญญาว่าจะนำผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้ (Kompas

⁵ *Illicit Flows and Criminal Things* เป็นหนังสือที่ศึกษาถึงความซับซ้อนของประเด็นนี้ (Schendel and Abraham กำลังตีพิมพ์อยู่)

⁶ ตำรวจที่เข้ามาจับกุมการบุกเข้าทำร้ายที่เล่าลือกันในครั้งนี้มีจำนวนน้อยกว่า จึงต้องถอยหนีไป

ต่อมาภายหลังการฆาตกรรมพวกเขาได้เจรจากับกลุ่มผู้พิทักษ์ความยุติธรรมด้วยกฎหมาย และหว่านล้อมมิได้พวกนี้ตัดหัวเหยื่อที่ถูกฆ่าไป

2000b; Pontianak Post 2000a, 2000b) แต่กระนั้นหลังจากที่เวลาได้ผ่านไปหลายเดือนหลายปี เหตุการณ์นี้ก็กลับหลุด “ออกไปจากการสวดส่องดูแลอย่างถึยิบ” ของเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น และในบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องกับฆาตกรรมครั้งนี้จำนวนหลายร้อยคนกลับไม่มีใครสักคนเดียวที่ถูกดำเนินคดี หรือแม้แต่มิทำที่ว่าจะอาจจะถูกดำเนินคดี

หากพิจารณาอย่างผิวเผิน ฆาตกรรมครั้งนี้เป็นคดีที่เรียกว่า amuk masa หรือการฆาตกรรมที่ถูกล่ามำว่ากระทำผิดในคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นคดีที่เกิดขึ้นในบริบทของระบบการให้ความยุติธรรมที่ขาดประสิทธิภาพ โดยการฆ่าในลักษณะนี้จะปรากฏเสมือนว่าเกิดขึ้นโดยมิได้มีการไตร่ตรองล่วงหน้า (Colombijn 2002) แต่โครงสร้างและแรงจูงใจพื้นฐานของฆาตกรรมครั้งนี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สือต่าง ๆ ไม่ได้กล่าวถึง เปิดเผยให้เห็นความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ของชุมชนตามชายแดน อำนาจของรัฐที่ถดถอยลง และการประพฤตมิชอบในหมู่เจ้าหน้าที่รัฐ⁷ ชันดักคนแลกเงินชาวอิบันนั้น อันที่จริงแล้ว เป็นญาติกับอสนาตา กล่าวคือ อสนาตาแต่งงานกับลูกพี่ลูกน้องของชันดัก เข้าใจกันว่า ชันดัก ซึ่งถือเงิน 70 ล้านรูเบียที่ได้จากรุกรมบริเวณชายแดน ลงเรือเร็วมากับอสนาตา เพื่อไปธนาคารแห่งหนึ่ง ในระหว่างการเดินทางที่ยาวนานนี้ อสนาตากับคนขับเรือชาวปาตัง ชื่อ อิติ ฆ่าชันดัก และโยนศพทิ้งไปกว่าจะพบศพของชันดัก เวลาได้ผ่านไปหลายเดือนแล้ว ตำรวจเริ่มสงสัยอสนาตา (ส่วเครื่องยึดของชันดักก็เรียกเรือให้อสนาตาจ่ายเงินเลือด หรือ patt kyawa) เพราะกลัวอสนาตาไม่เพียงพุนั้นหนึ่งในบรรดาคนสุดท้ายที่อยู่บนเรือคืออิตีจึงถูกส่งไปศาลท้องถิ่น หลังจากนั้นวันแรกของการใช้สวณชันดักไปถูกคนรักอสนาตาพาไปชันดักหลังจากชันดักหายตัวไป และสงสัยอีกว่าอสนาตาได้ติดสินบนผู้พิพากษา พวกเขาจึงวางแผนการบุกเข้าโจมตีที่ศาล โดยชักชวนชาวอิบันจากทั้งสองฝั่งชายแดนที่เป็นญาติชันดักให้เข้ามาร่วมด้วย นอกจาก จุดประสงค์ที่จะแก้แค้นแล้ว เหตุผลหนึ่งของพวกเขาก็คือศาลนั้นคดโกง ส่วนรัฐบาลก็ไม่สามารถให้ความยุติธรรมได้ ยิ่งกว่านั้นพวกเขาโกรธที่อสนาตาปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมายจาริตของชาวอิบัน หากอสนาตายอมจ่ายเงินเลือด เขาคงจะไม่ตาย

7

เรื่องราวที่จะนำเสนอต่อไปนี้ได้มาจากการติดต่อกับชาวอิบันที่มีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ดังกล่าว

แม้ว่าการฆ่าเพื่อพิทักษ์ความยุติธรรมด้วยการใช้ศาลเตี้ยในครั้งนี้มีต้นเหตุจากระบบศาลยุติธรรมที่อ่อนแอและไร้ประสิทธิภาพที่พบได้ทั่วไปในอินโดนีเซีย แต่การฆ่าครั้งนี้แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากการฆ่าแบบ amuk massa ที่เกิดขึ้นในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ชาวา ซึ่งเป็นการฆ่าที่เกิดขึ้นโดยทันทีที่มีคนเห็นขโมย หรือผู้กระทำความผิดเล็กน้อย ๆ ตามถนนหรือในตลาด การฆ่าแบบ amuk massa เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทันทีที่เห็นและกล่าวหาว่าบุคคลเป็นผู้กระทำผิดในทางตรงกันข้าม การฆ่าอุสณาตาเป็นการกระทำที่มีการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้าหลายวันเกี่ยวข้องกับชายอีกจำนวนมากที่มาจากเครือข่ายสังคมและภูมิศาสตร์ที่กว้างขวางเกิดขึ้นในศาลสถิตยุติธรรม (ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของการฆ่าด้วยการใช้ศาลเตี้ยในอินโดนีเซีย) และมีการเผชิญหน้าโดยตรง แต่ไม่ใช้ความรุนแรงกับตำรวจ

กรณีที่ 2 : กลุ่มอาชญากรรมอิทธิพล

เดือนมกราคม ค.ศ.2005 ทีมงานที่ประกอบด้วยข้าราชการ 26 คน⁸ และนักข่าวโทรทัศน์อีก 1 คน สืบสวนกรณีการตัดไม้ผิดกฎหมายในอาณาบริเวณของอุทยานแห่งชาติเบตุงเคริฮุน (Antara 2005; Kompas 2005a) 6 สัปดาห์ก่อนหน้านี้ ตำรวจจับชาวมาเลเซียเชื้อสายจีน 3 คน ที่พัวพันกับการตัดไม้ข้ามพรมแดน และได้ยึดไม้และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ (Kompas 2004a) แต่นายใหญ่ที่เป็นเจ้าพ่อลักลอบตัดไม้ชาวมาเลเซียเชื้อสายจีนที่เรียกกันว่า tukei ที่ชื่อ อาเป็ง นั้นหลบหนีไปได้ (Equator Online 2004a, 2004b) ทีมดังกล่าวเดินทางมายังบริเวณนี้ ด้วยหวังว่าจะจับกุมอาเป็งได้ ปรากฏว่ายานพาหนะ Kijang ของพวกเขาไม่สามารถใช้การได้กับทางที่ที่ขรุขระ พวกเขาจึงหันมาใช้รถโตโยต้าแบบสมบุกสมบัน (ที่ใช้ป้ายทะเบียนรถมาเลเซีย) แทน โดยรถเหล่านี้เป็นของที่ยึดมาได้จากการจับกุมก่อนหน้านี้

หลังจากที่ทีมงานหยุดตั้งแคมป์เพื่อพักผ่อนในตอนกลางคืนมีรถกระบะ 2 คัน ที่ใช้ป้ายทะเบียนรถ มาเลเซีย บรรทุกชายติดอาวุธราว 20 คน เข้ามาจอดใกล้ ๆ ชายชาวอินโดนีเซียคนหนึ่งที่เป็นหัวหน้ากลุ่มนี้เข้าซักถามทีมงาน

⁸ ข้าราชการเหล่านี้ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ท้องถิ่น (kabupaten) อัยการ ตำรวจ ข้าราชการทหาร บางคนมีอาวุธพร้อมมือ

โดยจะเห็นได้ว่าเขาไม่เกรงกลัวทหารและตำรวจที่อยู่ในทีมงานเลย เมื่อชายผู้นี้รู้ว่าทีมงานมีจุดประสงค์อะไร และพบว่าทีมงานได้นำรถที่ถูกยึดมาใช้ เขาโกรธมาก กล่าวหาทีมงานว่าเป็นผู้ทำลายโอกาสการทำงานในบริเวณนี้ และสั่งให้คนของเขายึดรถเหล่านั้น ทิ้งให้ทีมงานต้องเดินเท้าไปเอง จุดเปลี่ยนที่น่าแปลกใจในเหตุการณ์ครั้งนี้ คือทีมงานได้เจรจาต่อรองให้คนกลุ่มนี้พาไปส่งที่สำนักงานใหญ่ของตำรวจในเขตพื้นที่ย่อยที่ลันจัก ซึ่งคนกลุ่มนี้ก็ตอบตกลง เมื่อไปถึงลันจักคนกลุ่มนี้ปฏิเสธที่จะคืนรถให้ และเปิดหน้าข้ามพรมแดนไปพร้อม ๆ กับรถเหล่านี้

นักข่าวที่ติดตามไปกับทีมงานนี้งั้นกับการที่ตำรวจ หรือทหารไม่สามารถหรือไม่เต็มใจที่จะเข้าแทรกแซง เขารายงานว่าสมาชิกของทีมงานที่เป็นทหารและตำรวจตกลงกับผู้นำกลุ่มชาวอินันว่าจะไม่เข้าไปแย่งก็ยกยวข้ออ้างซึ่งอาจจะเป็นการหลีกเลี่ยงการสร้าง ความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่นที่มากกว่านี้ อันที่จริงเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นผู้หนึ่งได้บอกกับเขาในภายหลังว่า เหตุการณ์นี้เป็นเรื่องธรรมดาของท้องถิ่นนี้ จึงไม่มีความจำเป็นต้องดึงเอาบุคคลภายนอกมากเกี่ยวข้องด้วย และไม่ใช่ว่าเรื่องสำคัญที่จะต้องเปิดเผยให้สาธารณชนรับทราบ นอกจากนั้น ผู้ประสานงานท้องถิ่นผู้หนึ่งขององค์กรต่อต้านการลักลอบตัดไม้เถล กัลบาร์ ได้เล่าว่าเขาไม่เข้าใจว่าทำไมคนในท้องถิ่นจึงปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือกับชาวต่างชาติ เช่น ออแปง “ขบวนการสู้รบ” ของเขาเอง เขาเห็นคุณค่าของคดีที่ตำรวจในจังหวัดคงจะต้องเข้ามาทำหน้าที่แทนหากดีที่รัฐท้องถิ่นไม่สามารถจับกุมข้อต่อที่ขงคนได้ตั้งปฏิบัติการพิทักษ์ป่าให้ยั่งยืน (Operasi Hutan Lestari) ส่งผลให้มีการจับกุมชาวมาเลเซีย และชาวอินโดนีเซียหลายคน (ทั้งที่เป็นเชื้อสายจีน อีบั้ง และมาเลย์) ที่เกี่ยวข้องกับ การตัดไม้ข้ามพรมแดน การปฏิบัติการนี้ยังห้ามการส่งไม้ที่ตัดแล้วข้ามพรมแดนอีกด้วย นับเป็นการกระทำที่สร้างความไม่พอใจให้คนในท้องถิ่นที่มีรายได้จากการค้านี้ ชาวบ้านเหล่านี้ส่งตัวแทนกลุ่มใหญ่จำนวนกว่า 200 คน ไปยัง ปุทสลิโบ เมืองหลวงของเขตนี้ เพื่อรณรงค์ให้มีการยกเลิกคำสั่งห้ามนี้ โดยให้เหตุผลว่าไม้เหล่านี้ มาจากป่าชุมชน (hutan adat) และตลาดของอินโดนีเซียนั้นห่างไกลเกินไปจนถึงขณะนี้ ก็ยังไม่มีข้อตกลงใดๆ เกิดขึ้น มีอย่างต่างๆ ตามชายแดนที่เคยถกเถียงด้วยการข้ามเขตแดนของทั้งผู้คนและสินค้ากลับกลายเป็นเมืองร้าง เอ็ม เอส กาบัน รัฐมนตรีป่าไม้ของอินโดนีเซีย กล่าวได้ว่า

ชมชนท้องถิ่นไม่มีสิทธิทางกฎหมายใดๆ ที่จะอนุญาตให้มีการตัดไม้เพื่อการพาณิชย์ (Kompas 2005b, 2005c; Media Indonesia 2005; Pontianak Post 2005a) คำกล่าวนี้อาจถือว่าเป็นจุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์บริเวณชายแดนในช่วงนี้

ผู้พิทักษ์ความยุติธรรมด้วยการใช้ศาลเตี้ยและกลุ่มอาชญากรรมอิทธิพล ในมุมมองที่กว้างขึ้น

กรณีทั้งสองนี้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการที่สำคัญของชีวิตผู้คนตามชายแดน ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องเข้าใจเป็นอย่างดี เพื่อจะได้ศึกษาปัญหาต่างๆ ทางทรัพยากรและทางสังคมที่พื้นที่นี้กำลังเผชิญอยู่

ชาวอินันที่อยู่ในกาลิมันตันเคยชินกับอิสระอย่างล้นเหลือในการจัดการกับเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับประชาชน และการกระทำผิดที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และไม่ว่าหัวใจที่จะต้องทำหายนามพยายามใดๆ ที่จะลดรอนเสรีภาพในการปกครองตนเองนี้ เจ้าหน้าชาวดัทซ์ในสมัยปลายศตวรรษที่ 19 ผู้หนึ่งกล่าวถึงชาวอินันว่าเป็นกลุ่มชนที่มีชีวิตชีวาและชอบการต่อสู้⁹ แม้ว่ามุมมองที่กำหนดลักษณะตายตัวให้กับชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในลักษณะนี้จะเป็นสิ่งที่เราพึงระวัง แต่ในแง่หนึ่ง ทศนะดังกล่าวช่วยชี้ให้เห็นถึงพลังทางวัฒนธรรมและความมั่นใจในรูปแบบหนึ่งที่พัฒนาขึ้นมาจากความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเฉพาะของชาวอินันที่อาศัยอยู่ตามชายแดนทั้งสองฝั่งกับรัฐในช่วงเวลาหนึ่งศตวรรษครึ่งที่ผ่านมานี้ ไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่ชายแดนที่อยู่ของชาวอินันระหว่างบอร์เนียวตะวันตกซึ่งเป็นของเนเธอร์แลนด์กับซาราวักที่เป็นของอังกฤษก่อให้เกิดความตึงเครียดขัดแย้งที่ต่อเนื่องยาวนานที่สุด ระหว่างเจ้าอาณานิคมทั้งสองในคริสต์-ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20¹⁰ ทั้งนี้เพราะชาวอินันมีใช่กลุ่มชนที่จะควบคุมและปกครองได้โดยง่าย (Wadley 2001, 2004)

⁹ จดหมายถึง ผู้ว่าการใหญ่แห่ง NI จาก Resident Tromp 10 มิถุนายน ค.ศ.1891, Openbaar Verbaal 12 มิถุนายน ค.ศ.1894 No.13 เออาร์เอ

¹⁰ จดหมายถึง ผู้ว่าการใหญ่แห่ง NI จาก Resident Tromp 4 เมษายน ค.ศ.1894, Openbaar Verbaal 6 มิถุนายน ค.ศ.1895 No.12 เออาร์เอ

แม้กระทั่งหลังเหตุการณ์การเจรจาปรองดองอย่างเป็นทางการใน ค.ศ.1886
 รัฐบาลที่เจ้าอาณานิคมจัดตั้งขึ้นยังต้องปฏิบัติต่อชาวอินันด้วยความระแวดระวัง
 เพื่อจะไม่ก่อให้เกิดความเป็นปฏิกิริยากับชนกลุ่มนี้ ตัวอย่างเช่น
 ชาวอินันที่อยู่ตามสองฝั่งชายแดนจะเสียภาษีน้อยกว่าชนพื้นเมืองกลุ่มอื่น ๆ
 ทั้งนี้ เหตุ ผล ก็ คือ ใน ช า ร า ว ก นั้น
 ชาวอินันจะต้องคอยให้การดูแลกับการาวันของรัฐบาลที่เดินทางผ่านมา
 ส่วนในบอร์เนียวตะวันตกนั้น คงต้องพยายามจัดให้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ
 สอดคล้องกับที่ปฏิบัติกันในฝั่งซาราวัก¹¹ นอกจากนี้

ระบบผู้นำชุมชนที่ผู้ปกครองชาวดัชต์ตั้งขึ้น (ที่เรียกว่า temenggong patih)
 กลายเป็นระบบที่มีสิทธิในการปกครองตนเองมากขึ้นเรื่อย ๆ
 ตามกาลเวลาที่ผ่านไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างความวุ่นวาย
 และจุดเปลี่ยนทางการเมืองครั้งใหญ่ในทศวรรษ 1940-1950 ยิ่งกว่านั้น
 รัฐบาลซาราวักเองก็ส่งเสริมให้ชาวอินันในกาลิมันตันสนิทสนมกับทางซาราวักเป็
 นพิเศษ ใน ค.ศ.1882

ชาร์ลส์ บรุก ผู้ว่าราชการวา อังกฤษ คน ที่ สอง ของ ซา รา ว ก
 ไม่สามารถรวบรวมเอาชาวอินันในกาลิมันตันเข้าไว้ในอำนาจของตนได้สำเร็จ
 “แม้ว่าดินแดนส่วนหนึ่งที่ติดกับเขตชายแดนที่ชนพื้นเมือง (ชาวไดแอ็ค)
 จึงไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่จะเห็นชาวอินันในกาลิมันตันจะเรียกร้องผลประโยชน์
 อาศัยอยู่จะถูกเปลี่ยนโอนเข้าเป็นของเผ่าปกครองซาราวักแล้วก็ตาม
 ชนของพวกเขาในสถานกวรรณ์ต่างๆ แมว่าอาจต้องเสียอันตรายตาม
 ความจริงข้อนี้ได้รับการบันทึกเก็บไว้ในการเล่าประวัติศาสตร์ของชาวอินัน
 ในช่วงเวลาชองการว่างกำลังทหารตามเขตชายแดน

เพื่อปราบปรามการก่อตัวของกลุ่มกองโจรก่อการร้าย ในทศวรรษ 1960-1970
 ชาวอินันปฏิเสธที่จะวางอาวุธปีนตามคำสั่งทหารอินโดนีเซีย
 กลุ่มชายฉกรรจ์ชาวอินันจำนวนหลายร้อยคนเดินทางมาที่กองบัญชาการทหาร
 แต่งตัวในชุดพิธีการเต็มยศ และนำโดยผู้นำชุมชนของพวกเขา (temenggong
 และ patih) เพื่อประกาศว่า

พวกเขาจะวางอาวุธก็ต่อเมื่อกองทัพสัญญาว่าจะส่งทหารมาประจำเพื่อคุ้มครองพว
 กเขาจากหุบป่า และลิงที่เข้ามาขโมยอาหารในหมู่บ้าน จนถึงทุกวันนี้ เขตย่อยทั้ง
 3 แห่งเป็นพื้นที่แห่งเดียวในเขตนี้ หรืออาจจะเป็นในทั้งจังหวัดเลยก็ว่าได้
 ที่ผู้อยู่อาศัยได้รับอนุญาตให้ครอบครองปืนสั้นไว้ในบ้านได้
 และไม่ต้องจดทะเบียนปืนกับสถานีตำรวจท้องถิ่น

¹¹ เหตุผลที่ระบบเป็นทางการ คือ “ความสามารถในการหารายได้” ของชาวอินันนั้นต่ำกว่าปกติ
 ซึ่งเป็นเหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลเลย เพราะชาวพื้นเมือง (ไดแอ็ค) กลุ่มอื่น ๆ
 ที่อยู่ในเขตกบัสส่วนบนต่างก็ยากจนและอยู่ห่างไกลจากตลาดการค้าเช่นกัน
 (จดหมายถึง ผู้ว่าการใหญ่แห่ง NI จาก Resident Tromp 4 เมษายน ค.ศ.1894,
 Openbaar Verbaal 6 มิถุนายน ค.ศ.1895 No.12 เออาร์เอ)

¹² จดหมายถึง ผู้ว่าการใหญ่แห่ง NI จาก ชาร์ลส์ บรุก 25 กันยายน ค.ศ.1882,
 Mailrapport 1882 No.1066 เออาร์เอ

เมื่อพิจารณาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งบริบทการกระจายอำนาจของรัฐบาลที่คงอยู่โดยพฤตินัยเท่านั้น และขวัญกำลังใจของทหารและตำรวจที่เสื่อมถอยลง หลังจากที่รัฐบาลซูฮาร์โตล่มสลาย ใน ค.ศ.1998 แล้ว จะเห็นได้ว่าการฆ่าอสูรนาตาเพื่อแก้แค้นเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ เราเห็นความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์หลายประการในเหตุการณ์นี้ กล่าวคือ ความชัดเจนของชาวอินโดนีเซียในการปกครองตนเองปรากฏให้เห็นโดย เฉพาะอย่างยิ่งในความเชื่อที่ว่า สำหรับในท้องถิ่น กฎหมายจารีตควรจะมีความสำคัญกว่ากฎหมายของประเทศ และการเรียกร้องผลประโยชน์ของชาวอินโดนีเซียโดยใช้กำลังและความรุนแรงเป็น สิ่งที่ถูกต้องโดยสิ้นเชิง อีกประการหนึ่ง เหตุการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของชาวอินโดนีเซียที่จะรวบรวมสมาชิกในชุมชน ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งปรากฏก่อนหน้านี้ในการเดินทางฆ่าคนเพื่อล่าหัวในศตวรรษที่ 19 ที่มีชาวอินโดนีเซียร่วมด้วย (Freeman 1960) แม้ว่า การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางการเมืองของอินโดนีเซียจะเปิดพื้นที่ให้ชาวอินโดนีเซียได้มีอิสระมากขึ้นหลัง ค.ศ.1998 ชาวอินโดนีเซียที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การฆ่าอสูรนาตา คงไม่สามารถ หรือไม่เต็มใจที่จะเข้าร่วมด้วย หากปราศจากปัจจัยต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ที่โยงใยกับชาวอินโดนีเซียโดยตรงเหล่านี้

เมื่อหันมาพิจารณากรณีกลุ่มอาชญากรรมอิทธิพล จะเห็นได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยอีก 2 ประการ ประการแรก สืบเนื่องจากกระบวนการกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ รัฐบาลท้องถิ่น (ในระดับเขต) มีอำนาจมากขึ้นกว่าเดิม เจ้าหน้าที่เขตกาปัส ฮู ลู อ ง ก็เห็นว่าการตัดไม้ข้ามพรมแดนเป็นเส้นทางที่ดีในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของพื้นที่บริเวณ ชายแดน ซึ่งรัฐบาลกลางได้เพิกเฉยละเลยมาเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้ เนื่องจากรัฐบาลกลางและรัฐบาลส่วนจังหวัดลดการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ลงไปอย่างมาก เจ้าหน้าที่เขตจำเป็นต้องหารายได้เพิ่ม ประการที่สองชาวอินโดนีเซียจำนวนมาก (และเจ้าหน้าที่เขตบางคน) ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลกลาง และ รัฐบาลส่วนจังหวัดที่จะบังคับให้การตัดไม้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย พวกเขาเห็นว่า การแทรกแซงของ “คนนอก” เช่นที่ รัฐบาลพยายามกระทำดังได้อธิบายเบื้องต้นนั้น ถือเป็น การละเมิดสิทธิของชาวอินโดนีเซียในการปกครองตนเอง ดังนั้น การที่ ทหาร ตำรวจ ในเขตท้องถิ่น ทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ จึงหมายความว่าพวกเขาฉลาดที่จะรักษาผลประโยชน์ที่พวกเขาได้รับจากการลักลอบ ตัด ไม้ และยังเป็น การแสดงออกถึงความเคารพต่อความสามารถของชาวอินโดนีเซียที่จะปกครองตนเองได้โดยเสรีด้วย¹³

หลังจากการล่มสลายของรัฐบาลใหม่ใน ค.ศ.1998 ผู้ประกอบการตัดไม้ชาวมาเลเซียเชื้อสายจีนข้ามเขตแดนที่วางตัวเป็นแนวยาวและมีช่องทางให้ผ่านได้โดยง่าย เข้ามาในฝั่งตะวันตกของกาลิมันตัน เพื่อเข้ามาประกอบการในพื้นที่นี้ ผู้ประกอบการเหล่านี้ร่วมมือกับชุมชนในท้องถิ่นที่ต้องการหารายได้ และได้รับความเห็นชอบอย่างไม่เป็นทางการจากรัฐบาลเขต นอกเหนือจากบรรยากาศที่เอื้อประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ และการเมือง และความต้องการไม้เขตร้อนจากต่างชาติแล้ว การข้ามพรมแดนโดยอาศัยถนนหนทางที่พัฒนาให้ดีขึ้น (ซึ่งแรกเริ่มนั้นตัดขึ้นด้วยเหตุผลที่เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ) ก็มีสวนส่งเสริมการตัดไม้ ชุมชนท้องถิ่นถือว่าพื้นที่บริเวณชายแดนที่เป็นป่าอยู่ในกรรมสิทธิ์ของเขามาแต่เดิม และถือว่าไม้ที่ตัดได้เป็นผลจากข้อตกลงที่เจรจาต่อรองกันในท้องถิ่น¹⁴ เพื่อให้ธุรกิจดำเนินไปอย่างราบรื่น ผู้ประกอบการตัดไม้ได้ติดสินบนเจ้าหน้าที่ในเขตและในเขตย่อย รวมทั้ง ตำรวจ ทหาร เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองตามชายแดน ซึ่งเป็นที่รู้จักดีในหมู่นักท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ตามชายแดน

ในเขตย่อยบางที่ตั้งลูปาร์ เขตกาปัส ฮูลู กระบวนการดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการชาวมาเลเซีย (เรียกกันในท้องถิ่นว่า *tukei*) และชาวอินันเป็นเรื่องธรรมดาที่พบเห็นได้ทั่วไป ด้วยความที่ชาวอินันผูกพันกับซาราวักในเชิงวัฒนธรรม และเศรษฐกิจมาเป็นเวลาช้านาน ประกอบกับการไม่ได้รับการดูแลจากรัฐบาลกลางและรัฐบาลส่วนจังหวัดของตนเอง ชาวอินันจำนวนมากจึงแทบจะไม่รู้สึกวาทนต้องภักดีต่อรัฐของตนเอง และไม่ตะขิดตะขวงใจที่จะร่วมมือกับผู้ประกอบการ (*tukei*) ชาวมาเลเซีย ที่พวกเขาคุ้นเคยกว่า¹⁵ (รวมทั้งคนงานชาวมาเลเซียเชื้อสายอินันด้วย) ผู้ประกอบการเหล่านี้เข้าใจขนบธรรมเนียมและภาษาของชาวอินันได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอินัน โดนี่เซีย ดังนั้น ชาวอินันจึงรู้สึกสะดวกใจที่จะติดต่อกับผู้ประกอบการชาวมาเลเซีย และเครือข่ายชาวอินันที่ข้ามพรมแดนเข้ามาทำงานด้วย นอกจากนี้ เนื่องจากชาวอินันในกาลิมันตันคุ้นเคยกับการเป็นแรงงานรับจ้างในซาราวัก ในขณะที่ชาวอินันในซาราวักไม่เคยเห็นโอกาสการจ้างงานเช่นนี้ในกาลิมันตัน สืบเนื่องจากเหตุเกิดในประเทศร้ายแรงถึงกว่าตัดไม้ในเขต กาบัส ฮูลู ที่ทางกลุ่มขบวนการเป็นกรณี (เช่นใน *Jakarta Post* 2000, 2002, 2003) ส่งผลให้ประเพณีอันยาวนานของความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตามชายแดน เข้มแข็งมากขึ้น (Wadley และ Eilenberg 2005)

Pontianak Post 2003a, 2003b) แต่หลังจากนั้น เมื่อปริมาณการลักลอบนำเข้าไม้ข้ามพรมแดนมีมากขึ้น ทรัพยากรและรายรับของรัฐที่ต้องสูญเสียไปมีมากกว่าที่จะเพิกเฉยได้ สื่อต่างๆ จึงหันมาสนใจพื้นที่ชายแดนที่ห่างไกลนี้อีกครั้งหนึ่ง¹⁶ ในตอนนั้น สิ่ง ที่ ก ล า ย เ ป็ น ป ร ะ เ ตี น ส ำ ค ัญ ก็ คื อ การที่มาเลเซียเข้ามาตัดขวางประโยชน์ไปจากทรัพยากรในฝั่งตะวันตกของกาลิมันตัน พาดหัวข่าวต่างๆ ก็ช่วยให้เกิดความไม่พอใจ เช่น “มาเลเซียกินข้าวอินโดนีเซียกลืนเกลบ” (Suara Pembaruan 2003) และ “เมื่อไร ‘การล่าอาณานิคม’ ของมาเลเซียในชายแดนกัลบาร์จะจบสิ้นเสียที” (Suara Pembaruan 2004b) รายงานข่าวในช่วงหลังนี้มีน้ำเสียงในเชิงชาตินิยมที่เข้มข้นขึ้น ซึ่งรวมถึงการทำให้เห็นว่าการประกอบการตัดไม้ข้ามพรมแดนเหล่านี้เป็นสิ่งผิดกฎหมายอย่างโจ่งแจ้ง ผู้คนจึงมองว่าผู้ประกอบการและคนงานชาวมลายูเป็นผู้ออกการร้ายติดอาวุธปืนที่เข้ามาข่มขู่ผู้คนในชุมชน “Gengster Cina Malaysia” ก็กลายเป็นวลีเฉพาะที่ใช้เรียกคนกลุ่มนี้ (Suara Pembaruan 2004a; Sinar Harapan 2004a, 2004c, Media Indonesia 2004)

เมื่อทัศนคติทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้แล้ว ผลที่ตามมาคือนักการเมืองทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัดเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่เขตดำเนินการแก้ปัญหาโดยทันที แต่กระนั้น แม้รัฐบาลเขตยืนยันที่จะแก้ไขปัญหานี้ ‘โจรก่อการร้ายชาวมลายู’ แต่ความพยายามที่จะปราบปรามการลักลอบตัดไม้ข้ามพรมแดนในช่วงแรกๆ มีน้อยมาก และไม่ค่อยเอาใจจริงจังเท่าไรนัก คนที่ถูกจกกรรมส่วนใหญ่ก็เป็นเพียง “ลูกสมุนจิบจ้อย” (Kompas 2003a, 2003b; Pontianak Post 2004) โด ย เ ฉ พ า ะ อ ย ำ ง ย ิง เมื่อเจ้าหน้าที่เขตเองก็ไม่ริบเร่งที่จะจัดการกับธุรกิจข้ามพรมแดนที่มีผลกำไรมหาศาลนี้ให้สิ้นซากไป ดูเหมือนว่าการลักลอบตัดไม้ของ ‘โจรก่อการร้าย’ เหล่านี้ดำเนินการต่อไปได้โดยไม่เบาบางลงเลย ทั้งนี้ก็ด้วยความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่เขตและชุมชนท้องถิ่น (Kompas 2004b, 2004c, 2004d; Sinar Harapan 2004b) อย่างไรก็ตาม ปฏิบัติการพิทักษ์ป่าให้ยั่งยืน (Operasi Hutan Lestari) ดูจะมีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ก่อนหน้านี้ สิ่งที่เราเห็นขณะนี้คือ ความพยายามในระดับประเทศและระดับจังหวัดที่จะควบคุมรายได้ที่รั่วไหลออกจากเขตต่างๆ โดยมีการพูดถึงการนำกองทหารกลับเข้ามาประจำในบริเวณชายแดน และการทำไร่ ná ม ัน ป ำ ล ์ ม ต ล อ ด แ น ว ช า ย แ ด น เพื่อจะได้ควบคุมสถานการณ์ได้มากขึ้น (Jakarta Post 2005; Pontianak Post 2005b) ในส่วนที่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับชุมชนตามชายแดนที่เคยมีรายได้ (แม้จะไม่มากนัก) จากการลักลอบตัดไม้นั้น ยังเป็นคำถามที่ปราศจากคำตอบอยู่

บทสรุป

ด้วยเหตุที่ชาวอิตาเลียนในฝั่งตะวันตกของกาลิมันตันอาศัยอยู่บริเวณพรมแดนอันห่างไกลของประเทศอินโดนีเซีย และติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่พวกเขามีความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจมาเป็นเวลานาน ชนกลุ่มนี้จึงรู้สึกถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน อันเป็นความรู้สึกแปลกแยกจากศูนย์กลางของประเทศและประชากรส่วนใหญ่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ลักษณะทั่ว ๆ ไปประการหนึ่งของชีวิตชายแดนของชาวอิตาเลียน คือ ความรู้สึกที่ถูกดึงไปในหลาย ๆ ทิศทาง ในเวลาเดียวกัน แต่พลังของแรงดึงนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ภูมิสังคมและความสัมพันธ์กับประเทศทั้งสองฝั่ง (Martinez 1994b : 12) โดยปกติคนที่อยู่ตามชายแดนที่มีความผูกพันน้อยที่สุดกับประเทศของตนมักจะเป็นกลุ่มคนที่มีสายสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านที่เหนียวแน่นที่สุด (Martinez 1994a : 19)

ในทางการเมือง ชาวอิตาเลียนเป็นส่วนหนึ่งของประเทศที่เรียกร้องความจงรักภักดีที่มั่นคงไม่แปรผัน แต่ในทางชาติพันธุ์ ทางความรู้สึก และทางเศรษฐกิจแล้ว พวกเขาถูกรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งอื่นที่ไม่ใช่ประเทศ (หรือรัฐชาติ) (Baud and Schendel 1997 : 233) โดยที่ส่วนหนึ่งของสิ่งที่อยู่ตรงชายแดนมักจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ทางภูมิสังคมที่สัมพันธ์กับพรมแดนยังคงให้เบาะแสเกี่ยวกับความรู้สึกผูกพันกับประเทศอื่นที่พวกเขาไม่มีทางเลือกอื่นเพราะรัฐบุคคลซึ่งมีรัฐบุคคลสามารถที่จะผสมผสานชายแดนหรืออยู่ส่วนหนึ่งของชายแดนในระดับประเทศได้ (เช่น Baud and Schendel 1997 : 229) ดังนั้น คนที่อยู่ตามชายแดนจึงมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยน ละเลย และละเมิดกฎหมายที่พวกเขาเห็นว่าเข้ามาแทรกแซงผลประโยชน์และวิถีชีวิตของพวกเขา กฎหมายชายแดนที่ควบคุมภูมิสังคมข้ามพรมแดนอย่างเคร่งครัดอาจนำไปสู่ความขัดแย้งต่าง ๆ และการละเมิดกฎระเบียบ (Martinez 1994b : 12) ยิ่งกว่านั้น คนที่อยู่ตามชายแดนรู้สึกถึงความแปลกแยกจากประเทศของตนเพิ่มขึ้น เพราะผลประโยชน์ของพวกเขาจะแตกต่างและซับซ้อนเกินไปหรือที่ปรารถนาอยู่ภายใต้การรวมเป็นหนึ่งและกฎระเบียบที่เข้มงวดกว่าตนนั้นเพียงชายขอบที่เปราะบางของชาติที่มีเอกภาพ ชาวอิตาเลียนจำนวนมากก็รู้สึกพวกตนอยู่ในศูนย์กลางทางทิศตะวันออกที่ไกลออกไปแล้วนั้นไม่เข้าใจและเพียงยึดติดกับชายแดนของตนก็ได้อีกกัน พรมแดนจึงอาจสร้าง

“โครงสร้างทางโอกาส” ให้กับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลักลอบขนสินค้านำเข้ามพรมแดน และการเข้าเมืองที่ทั้งสองประเทศเห็นว่าผิดกฎหมาย (Anderson and O’Dowd 1999 : 597) การลักลอบขนสินค้านำเข้าและการค้าที่ผิดกฎหมายมักได้รับการเรียกว่า “อาชีพที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่บริเวณชายแดน” (Wendl and Rosler 1999 : 13) ตัวอย่างเช่น ดอนนัน และวิลสัน (1990) ตั้งข้อสังเกตว่า มพรมแดนระหว่างชาติต่าง ๆ สามารถที่จะ “ใช้ให้เป็นประโยชน์” (หมายถึงการประกอบการค้า) และ “ใช้ไปในทางที่ผิด” ได้ (หมายถึง การลักลอบขนสินค้านำเข้าผิดกฎหมาย) ในแง่หนึ่ง ชายแดนสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจพร้อม ๆ กับการไหลเวียนของผู้คนและสินค้าในสองทิศทาง แต่อีกแง่หนึ่งกลับส่งเสริมการหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจผ่านการนำสินค้านำเข้าและออกที่ผิดกฎหมาย ดังเช่นปัญหาการลักลอบขนไม้เถื่อนจากฝั่งตะวันตกของกาลิมันตัน การประกอบการที่ผิดกฎหมายในลักษณะนี้สร้างเศรษฐกิจชายแดนที่บ่อนทำลายเศรษฐกิจกระแสหลักของชาติ (1999 : 87) ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดำรงชีวิตของคนตามชายแดนจำนวนไม่น้อย และในบางคราวถือเป็นพลังทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของพื้นที่ตามชายแดน

อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างชีวิตตาม “ชายแดน” ที่เราเสนอมาชำงต้นนี้ เสนอภาพชีวิตชายแดนของชาวอับังได้เพียงเสี้ยวเดียวเท่านั้น เพราะเราจะเข้าใจชีวิตของชาวอับังเหล่านี้ได้อย่างชัดเจนเต็มที่ ก็ต่อเมื่อเราพิจารณาความสัมพันธ์ของชาวอับังในฝั่งตะวันตกของกาลิมันตันกับชาวราวักร่วมไปด้วย ชาวอับังมิได้เป็นเพียงชนกลุ่มน้อยในแผ่นดินของตัวเอง ที่เห็นความแตกต่างระหว่างตนกับประชากรในอีกประเทศหนึ่งที่ร่ำรวยกว่าอย่างเห็นได้ชัด แต่พวกเขายังได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษจากบรรดารัฐบาลอาณานิคม และรัฐบาลของประเทศทั้งในอินโดนีเซีย และมาเลเซียอีกด้วย ปัจจุบันนี้เปิดพื้นที่อันกว้างขวางให้ชาวอับังได้สร้างความรู้สึกร่วมกันที่แจ่มชัดว่าตนมีสิทธิเสรีภาพในการปกครองตนเอง ทั้งนี้ยังเพิ่มความรู้สึกแปลกแยกที่ปรากฏอยู่ทั่วไปตามบริเวณชายแดนให้ทวีคูณขึ้นอีกด้วย ดังนั้น เมื่อพิจารณาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สืบเนื่องมาก่อนหน้านี้ไปพร้อม ๆ กับสถานการณ์หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจเอเชีย ค.ศ. 1997 **เอกสารอ้างอิง** ล่ม สลาย ของ รัฐบาลซูฮาร์โต ค.ศ. 1998 คงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจนักที่เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชาวอับังเกิดขึ้นในลักษณะนี้

- American Heritage Dictionary. 2000. *The American Heritage Dictionary of the English Language*, 4th ed. Boston: Houghton Mifflin.
- Anderson, James, and Liam O'Dowd. 1999. "Borders, Border Regions and Territoriality: Contradictory Meanings, Changing Significance." *Regional Studies* 33: 593-604.
- Antara. 2005. "Kali Sesali Sembilang Perampasan Mobil. Bukti 'Illegal Logging.'" *Antara New Agency*, 15 January.
- Baud, Michiel, and Willem van Schendel. 1997. "Toward a Comparative History of Borderlands." *Journal of World History* 8: 211-242.
- Colombijn, Freek. 2002. "Maling, Maling! The Lynching of Petty Criminals." In *Roots of Violence in Indonesia*, ed. Freek Colombijn and J. Thomas Lindblad, pp. 299-329. Leiden: KITLV Press.
- Donnan, Hastings, and Thomas M. Wilson. 1999. *Borders: Frontiers of Identity, Nation and State*. Oxford: Berg.
- Eilenberg, Michael. 2005. "Borderland Strategies - Fluid Borders and Flexible Identities: A Case of the Iban in West Kalimantan, Indonesia." Master's thesis, Department of Anthropology and Ethnography, University of Aarhus, Denmark.
- Equator Online. 2004a. "Tangkap Apeng, Kenapa Baru Sekarang." *Equator Online*, 9 August.
- Equator Online. 2004b. "Tangkap Apeng: Masyarakat Masih Tunggu Janji Kapolda." *Equator Online*, 14 September.
- Fariastuti. 2002. "Mobility of People and Goods across the Border of West Kalimantan and Sarawak." *Antropologi Indonesia* 67: 94-104.
- Flynn, Donna. 1997. "'We are the border': Identity, Exchange, and the State along the Benin-Nigeria Border." *American Ethnologist* 24: 311-330.
- Freeman, J. D. 1960. "On the Concept of the Kindred." *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 91: 192-220.
- Jakarta Post. 2000. "Illegal Logging Rampant along Indonesian-Malaysian Border." *Jakarta Post Online*, 23 May.
- Jakarta Post. 2002. "Loggers Head for Heart of Betung Kerihun National Park." *Jakarta Post*, 26 November.
- Jakarta Post. 2003. "West Kalimantan Unable to Halt Illegal Logging." *Jakarta Post Online*, 18 March.
- Jakarta Post. 2008. "Military Wants Battalions in Border Areas." *Jakarta Post Online*, 8 August.
- Kompas. 2008. "Malaysia Belum Tanggapi Soal Pencurian Kayu." *Kompas Cyber Media Online*, 4 July.

- Kompas. 2000b. "Terdakwa Tewas Dihakimi Massa." *Kompas Cyber Media*, 14 Desember.
- Kompas. 2003a. "Operasi Wanalaga II Tahan 116 Pelaku Penebangan Liar." *Kompas Cyber Media*, June 17.
- Kompas. 2003b. "Cukong Kayu Illegal Asal Malaysia Belum Tertangkap." *Kompas Cyber Media*, 23 July.
- Kompas. 2004a. "Empat Warga Malaysia Ditangkap Terlihat Pencurian Kayu Diperbatasan." *Kompas Cyber Media*, 11 March.
- Kompas. 2004b. "Pengiriman Kayu Illegal ke Malaysia Masih Terjadi." *Kompas Cyber Media*, 28 July.
- Kompas. 2004c. "Dukung Mappa Untuk Tuntaskan Illegal Logging." *Kompas Cyber Media*, 11 August.
- Kompas. 2004d. "Hutan Makin Rusak, Industri Kayu Makin Sulit." *Kompas Cyber Media*, 25 September.
- Kompas. 2005a. "Warga Protes Perburuan Tim olah TKP Digelandang Massa di Pontianak." *Kompas Cyber Media*, 15 January.
- Kompas. 2005b. "Warga Protes Operasi Hutan Lestari." *Kompas Cyber Media*, 23 March.
- Kompas. 2005c. "Mennut: Masyarakat Adapt Dilarang Terbitkan Izin Penebangan Hutan." *Kompas Cyber Media*, 29 March.
- Martinez, Oscar J. 1994a. *Border People: Life and Society in the U.S.-Mexico Borderlands*. Tucson: University of Arizona Press.
- Martinez, Oscar J. 1994b. "The Dynamics of Border Interaction: New Approaches to Border Analysis." In *Global Boundaries, World Boundaries, Volume 1*, ed. Clive H. Schofield, pp. 1-15. London: Routledge.
- McCarthy, John P. 2000. *Wild Logging: The Rise and Fall of Logging Networks and Biodiversity Conservation Projects on Sumatra's Rainforest Frontier*. Occasional Paper No. 31. Bogor: Center for International Forestry Research.
- McCoy, Alfred W. 1999. "Requiem for a Drug Lord: State and Commodity in the Career of Khun Sa." In *States and Illegal Practices*, ed. Josiah Heyman, pp. 129-167. Oxford: Berg.
- Media Indonesia. 2004. "Belum Ada Fakta Gangster Malaysia Kuasai Perbatasan." *Media Indonesia Online*, 25 April.
- Media Indonesia. 2005. "Masyarakat Kapuas Minta Polisi Tidak Segal Kayu Hutan Adat." *Media Indonesia Online*, 29 March.
- Paredes, Americo. 1958. *With a Pistol in His Hand: A Border Ballad and Its Hero*. Austin: University of Texas Press.
- Pontianak Post. 2000a. "400 Massa Bersenjata serang PN Kapuas Hulu." *Pontianak Post Online*, 14 December.

- Pontianak Post. 2000b. "Keluarga Usnata Laporkan ke Presiden." *Pontianak Post Online*, 19 Desember.
- Pontianak Post. 2000a. "Mafia Negara Logging, Cukong atau Aparat." *Pontianak Post Online*, 22 June.
- Pontianak Post. 2003b. "Sepukan, Ratusan Truk Kayu Keluar Masuk Badau." *Pontianak Post Online*, 16 September.
- Pontianak Post. 2004. "Tim Wanalaga Sita Kayu Illegal di Perbatasan." *Pontianak Post Online*, 16 March.
- Pontianak Post. 2003a. "Masyarakat Perbatasan Minta Solusi Illegal Logging." *Pontianak Post Online*, 4 April.
- Pontianak Post. 2005b. "Buka Lahan Sawit Sepanjang Perbatasan: Strategi Baru Amankan Batas Malaysia-Kalimantan." *Pontianak Post Online*, 10 May.
- Riwanto Tirtosudarmo. 2002. "West Kalimantan as 'Border Area': A Political-Demography Perspective." *Antropologi Indonesia* Special Issue: 1-14.
- Schendel, Willem van, and Itty Abraham. Forthcoming. *Illicit Flows and Criminal Things: States, Borders, and the Other Side of Globalization*. Bloomington: Indiana University Press.
- Sibunan, Robert. 2002. "Entikong: Daerah tanpa Krisis Ekonomi di Perbatasan Kalimantan Barat-Sarawak." *Antropologi Indonesia* 67: 87-93.
- Sinar Harapan. 2004a. "'Gangster' Bersenjata Malaysia Dilarporkan Kuasai Perbatasan." *Sinar Harapan*, 22 April.
- Sinar Harapan. 2004b. "Pembalakan Liar di Perbatasan Indonesia-Malaysia (3-Habis) Hukum Lemah, Hutan pun Hilang." *Sinar Harapan*, 7 May.
- Sinar Harapan. 2004c. "Cukong Kayu Malaysia Masuk Daftar Buruan." *Sinar Harapan*, 29 October.
- Suara Pembaruan. 2000. "Sengketa Perbatasan yang Berawal dari Berebut Hasil Hutan." *Suara Pembaruan*, 11 September.
- Suara Pembaruan. 2003. "Lika-liku Praktik Illegal Logging di Kalbar: Malaysia Makan Buahnya, Indonesia Telan Getahnya." *Suara Pembaruan*, 8 August.
- Suara Pembaruan. 2004a. "Mafia Malaysia Babat Hutan di Perbatasan Kalbar." *Suara Pembaruan*, 22 April.
- Suara Pembaruan. 2004b. "Kapan 'Penjajahan' Malaysia di Perbatasan Kalbar Berakhir?" *Suara Pembaruan*, 9 May.
- Suara Pembaruan. 2004c. "Warga Perbatasan Diteror Cukong Kayu." *Suara Pembaruan*, 23 December.
- Tagliacozzo, Eric. 2001. "Border Permeability and the State in Southeast Asia: Contraband and Regional Security." *Contemporary Southeast Asia* 23: 254-274.

- Wadley, Reed L. 1998. "The Road to Change in the Kapuas Hulu Borderlands: Jalan Lintas Utara." *Borneo Research Bulletin* 29: 71-94.
- Wadley, Reed L. 2001. "Trouble on the Frontier: Dutch-Brooke Relations and Iban Rebellion in the West Borneo Borderlands (1841-1886)." *Modern Asian Studies* 35: 623-644.
- Wadley, Reed L. 2004. Punitive Expeditions and Divine Revenge: Oral and Colonial Histories of Rebellion and Pacification in Western Borneo, 1886-1902." *Ethnohistory* 51: 609-636.
- Wadley, Reed L., and Michael Ellenberg. 2005. "Autonomy, Identity and "Illegal" Logging in the Borderland of West Kalimantan, Indonesia." *The Asia Pacific Journal of Anthropology* 6: 19-34.
- Wendl, Tobias, and Michael Rösler. 1999. "Introduction—Frontiers and Borderlands: The Rise and Relevance of an Anthropological Research Genre." In *Frontiers and Borderlands: Anthropological Perspectives*, ed. Michael Rösler and Tobias Wendl, pp. 1-27. Frankfurt am Main: Peter Lang.